Bartın Orman Fakültesi Dergisi | Journal of Bartin Faculty of Forestry
2025, 27(3): 404 – 420 | DOI: 10.24011/barofd.1765649

Orman Köylerindeki Kadın Kooperatifi Ortaklarının Kooperatifçiliğe Bakışları ve Beklentileri: Devrek Güneşi Kooperatifi Örneği

Hikmet Batuhan Günşen[1,*], Ezgi Kanca[2]

[1,2] Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bartın, Türkiye

Makale Tarihçesi

Gönderim: 16.08.2025
Kabul: 03.11.2025
Yayım: 15.12.2025

Araştırma Makalesi

Öz – Kooperatifler orman köyleri gibi kırsal yerleşimlerde sosyal ve ekonomik hayatta pek görünür olmayan kadınların istihdam edilmesinde ve söz sahibi olmalarında önemli bir yere sahiptir. Demokratik ve katılımcı yapılarından dolayı kooperatifler, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmada da etkin bir araç olarak görülmektedir. Özellikle kadın kooperatiflerinin ülke kalkınmasındaki önemine kalkınma planlarında da değinilmekte ve bu çerçevede kooperatifçiliğin desteklenmesine gayret gösterilmektedir. Kırsal alanlarda faaliyet gösteren kooperatiflerin cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili kronikleşen sorunları, 2000'li yılların başında kırsaldaki kadınların da kendi aralarında örgütlenip kadın kooperatiflerini kurmalarına vesile olmuştur. Günümüzde kırsalda katma değer yaratan, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitsizliğin azaltılması gibi sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmada önemli adımlar atan kadın kooperatiflerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu gelişmelere karşın kırsaldaki kadın kooperatiflerinin ortak yapılarını inceleyen araştırma sayısı çok azdır. Bu araştırmanın amacı, kadın kooperatifi örgütlenmesinde, üretimde, bölgesel odun dışı orman ürünlerinden katma değer yaratmada başarılı olarak görülen, dolayısıyla kırsal kalkınmaya da büyük katkıları olan, Devrek Güneşi Kooperatifi (Devrek/Zonguldak) ortaklarının kooperatifçiliğe bakış açılarının ve kooperatiflerinden olan beklentilerinin belirlenmesidir. Bunları tespit edebilmek için ortaklara yönelik 42 sorudan oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Bu anketler 30 kooperatif ortağına yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Anket sorularına verilen cevapların Microsoft Excel programıyla frekans ve yüzde dağılımları belirlenerek nitel veri analizi ile yorumlanmıştır. Devrek Güneşi Kooperatifi ortakları kooperatifçiliğinin anlamını bilmekte ve bu doğrultuda da çalışmakta, üretmektedirler. Ortakların arasında çok az bir fikir ayrılığı olmasına rağmen birlikte çalışma kültürünü benimsemişlerdir. Bunun nedeni kooperatifte şeffaf, hesap verilebilir ve samimi bir yönetim anlayışının işlemesidir. Orman köylerindeki kadınlar kooperatif ortağı olmalarıyla birlikte, özgüvenlerini ve ekonomik özgürlüklerini kazanmış, aynı zamanda eğitim seviyelerini de yükseltme imkânı bulmuşlardır. Elde edilen bulgular, kırsal kesimde yeni kurulacak ya da bir türlü başarıyı yakalayamayan kadın kooperatiflerine yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler – *Kadın kooperatifleri, orman köylüsü, cinsiyet eşitliği, eşitsizliğin azaltılması, kırsal kalkınma*

Expectations and the Outlook of Cooperators on Women's Cooperatives in Forest Villages: The Sample of Devrek Güneşi Cooperative

[1,2], Bartin University, Faculty of Forestry, Department of Forest Engineering, Bartın, Türkiye

Article History

Received: 16.08.2025
Accepted: 03.11.2025
Published: 15.12.2025

Research Article

Abstract – Cooperatives play a significant role in employing and empowering women, who are often underrepresented in the social and economic life of rural settlements like forest villages. Due to their democratic and participatory nature, cooperatives are also seen as an effective tool for achieving the Sustainable Development Goals. The importance of women's cooperatives in national development is particularly emphasized in development plans, and efforts are being made to support cooperatives within this framework. The chronic problems of gender inequality faced by cooperatives operating in rural areas led rural women to organize among themselves and establish their cooperatives in the early 2000s. Today, the number of women's cooperatives, which create added value in rural areas and take significant steps toward achieving Sustainable Development Goals such as Gender Equality and Reduced Inequalities, is increasing daily. Despite these developments, very little research has examined the shared structures of women's cooperatives in rural areas. The purpose of this research is to determine the perspectives of the members of the Devrek Güneşi Cooperative (Devrek/Zonguldak), a women's cooperative organization recognized for its success in production and the creation of added value from regional non-wood forest products, thus contributing significantly to rural development. A survey of 42 questions was developed for the members to identify these factors. These surveys were administered to 30 cooperative members through face-to-face interviews. Frequency and percentage distributions of the answers given to the survey questions were determined using the Microsoft Excel program and interpreted through qualitative data analysis. The members of the Devrek Güneşi Cooperative understand the meaning of cooperatives and work and produce accordingly. While there are a few disagreements among the members, they have adopted a culture of working together. This is due to the cooperative's transparent, accountable, and sincere management approach. By becoming cooperative members, women in forest villages have gained self-confidence, economic independence, and the opportunity to improve their education. The findings will guide women's cooperatives that are newly established in rural areas or have not yet achieved success.

Keywords – *Women cooperatives, forest villager, gender equality, reduced inequalities, rural development*

[1] hgunsen@bartin.edu.tr ; batuhangunsen@gmail.com
[2] ezgikanca12@gmail.com
*Sorumlu Yazar / Corresponding Author

1. Giriş

Dünya nüfusunun yaklaşık %42'sini oluşturan 3,44 milyar insan kırsal alanlarda yaşamaktadır (WB, 2025). Diğer taraftan uluslararası yoksulluk sınırının (günde 1,90 ABD doları) altında yaşayan nüfusun da yaklaşık %75'i ormanların da yoğun olarak bulunduğu kırsal alanlarda yaşamlarımı sürdürmektedir (IUFRO, 2020). Kırsal alanlardaki zor ve kısıtlı yaşam şartlarından dolayı bu bölgelerdeki nüfusun barınmasında, beslenmesinde ve gıda güvenliğinde ormanlar çok önemli rol oynamaktadır.

Başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere pek çok ülkede hem istihdamı artırmak hem de yaşam standartlarını yükseltmek için kalkınmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Kalkınmanın sürdürülebilir olması için ise ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik faktörlerin dengelenmesi gerekmektedir (Matta ve Meins, 2012). Kalkınma çalışmalarının sürdürülebilir olması gerektiğine ilk defa 1987 yılında Ortak Geleceğimiz Raporu'nda değinilmiştir. 1992 yılındaki Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında ise sürdürülebilir kalkınmada özellikle ormancılığın önemine dikkat çekilmiştir (Atmiş, 2010). Günümüzde, Birleşmiş Milletler'in dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilmek için 2030 yılına kadar gerçekleştirmeyi hedeflediği 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı bulunmaktadır (UN, 2020). Başta sürdürülebilir orman yönetiminin sağlanması olmak üzere karasal ekosistemlerle ilişkili hedefler 15. sürdürülebilir kalkınma amacı (SKA15) olan Karasal Yaşam'da yer almaktadır. Ancak ormanların ve ormancılık çalışmalarının Yoksulluğa Son (SKA1), Açlığa Son (SKA2), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA5), Temiz Su ve Sanitasyon (SKA6), Erişilebilir ve Temiz Enerji (SKA7), Eşitsizliğin Azaltılması (SKA10) ve İklim Eylemi (SKA13) gibi sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleşmesinde de önemli roller üstlendiği bilinmektedir (Baumgartner, 2019; Katila vd., 2020; UN, 2019). Uluslararası Kooperatifler Birliği ise (ICA) 2030 yılı için hedeflenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının tamamının gerçekleştirilmesinde kooperatiflerin önemli roller oynayacağını belirtmiştir (ICA, 2017; Lafont vd., 2023). Bunun sebebi çok farklı konularda ve sektörlerde faaliyet gösterebilen kooperatiflerin bulunmasıdır. Ancak ormancılık kooperatifleri ve tarımsal kalkınma kooperatifleri gibi kırsal alanlarda faaliyet gösteren kooperatifler göz önünde bulundurulduğunda, bu kooperatiflerin Yoksulluğa Son (SKA1), Açlığa Son (SKA2), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA5), İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKA8), Eşitsizliğin Azaltılması (SKA10), Sorumlu Üretim ve Tüketim (SKA12) ve Karasal Yaşam (SKA15) amaçların gerçekleşmesinde kilit rol oynadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Dünya genelinde 3 milyon kooperatif bulunmaktadır ve dünya nüfusunun en az %12'sinin bu kooperatiflere ortak olduğu düşünülmektedir. Kooperatifler sürdürülebilir ekonomik büyüme ile istikrarlı ve kaliteli istihdama katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda kooperatifler dünya genelinde 280 milyon kişiyi istihdam etmekte ve bu da dünyada istihdam edilen nüfusun %10'una denk gelmektedir (WCM, 2024). Kooperatifler, bir yandan insanları ekonomik amaçlarını toplu olarak gerçekleştirmeleri konusunda güçlendirirken diğer yandan sosyal ve beşerî sermayenin güçlendirilmesine de katkı sağlamaktadır. Kooperatifler bankacılık/kredi birliği, sigortacılık, tarım/bakkaliye, kırsal kalkınma, ormancılık, konut, tüketim, işçi, sağlık, eğitim, satın alma veya pazarlama gibi birçok sektörde faaliyet gösterebilmektedir (Atmiş vd., 2010).

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin raporuna göre dünyanın en büyük 300 kooperatifinin toplam cirosu 2.409 milyar ABD dolarının üstündedir. Bu kooperatiflerin arasında %35 ile en büyük paya sahip olanlar tarım ve gıda endüstrisinde çalışmalarını sürdürmektedir (WCM, 2024). Ayrıca kooperatifler çok uluslu şirketlerden %20 daha fazla istihdam yaratmaktadır (Duguid vd., 2015). Ancak çalışma hayatının kalıcı özelliklerinden birisi olan cinsiyet eşitsizliği kooperatiflerde de görülmektedir (Sobering, 2016). Bu durum daha çok ağır işgücü gerektiren ormancılık gibi sektörlerde çalışan kooperatiflerde geçmişten günümüze hiç değişmeden görülmeye devam etmektedir (Atmiş vd., 2009; Daşdemir ve Karcı, 2021). Buna bağlı olarak kadınlar da kendi aralarında örgütlenme çabası içine girmektedir. Bu süreç içinde ortaya çıkan kooperatif türlerinden birisi de kadın kooperatifleridir.

Kadınların kooperatif kurma amaçları genel olarak; daha düşük fiyatlı ürünlere ulaşmak, ücretli istihdama erişmek, istihdam şartlarını iyileştirmek, daha güvenilir, güvenli ve iyi çalışma şartlarına ulaşmak, finansal

hizmetlere erişmek, toplumsal katılımı oluşturmak ve cinsiyete dayalı şiddete çözüm üretmektir (Majurin, 2012; Nippierd, 2002). Böylelikle kadınların kooperatiflere katılımı onlara bir gelir kaynağı sağlamakta, bağımsızlık, kontrol gücü ve özgüven kazandırmaktadır (Koutsou vd., 2003). Kadın kooperatiflerinin tabandan gelen iş birliği, ortakların tam anlamıyla katılımını ve faaliyetlerinin uygulanabilirliğini sağlamaktadır (Duguid vd., 2015).

Kadınların toplumsal yaşamda daha etkin şekilde yer almaya başlaması, kırsaldaki kadınların ormanla ilişkisini hem daha görünür kılmış hem de bu ilişkiyi güçlendirmiştir (Alkan, 2007; Atmiş vd., 2007; Korkmaz ve Alkan, 2015). Türkiye'de 2000'li yılların başından itibaren kurulmaya başlanan kadın kooperatiflerinin bir kısmı, orman köylerinde yaşayan kadınlar tarafından kurulmuştur. Bu kooperatifler özellikle erişte, marmelat, pekmez, reçel, sirke, tarhana, konserve, aromatik bitki yağları ve unlu mamuller gibi birçok ürünü yöre ormanlarında ve meralarında yetişen doğal ürünleri kullanarak üretmektedir. Ayrıca yöresel el sanatları üretimini sürdürmekte ve yerel turizmin gelişmesine katkı yapmaktadırlar. Bunun yanında çevrelerinde bulunan ancak kooperatif ortağı olmayan üretici kadınların ürünlerinin pazarlanmasına da destek olmaktadırlar. Bu kooperatifler ortaklarının kapasitesinin geliştirilmesine yönelik periyodik ve sürekli eğitimler yapmakta, projeler geliştirip hibe veya özel sektör desteği almaktadır (Atmiş vd., 2022). Böylece kadın kooperatifleri, kadının toplumsal yaşamda daha etkili bir yer almasını sağlarken, başta Yoksulluğa Son (SKA1), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA5), Eşitsizliğin Azaltılması (SKA 10) ve Karasal Yaşam (SKA15) olmak üzere birçok Sürdürülebilir Kalkınma Amacına da katkı sağlamaktadır. Kadın kooperatiflerinin ülkemiz kooperatifçilik hareketi içinde yaratmış olduğu olumlu gelişmelere karşın, bu olumlu gelişmelerin temel dinamiği olan kooperatif ortakları üzerine ayrıntılı çalışmalar çok sınırlıdır. Oysa bir kooperatifin kurulmasından faaliyetlerini başarılı bir şekilde sürdürmesine hatta kapanmasına kadar geçen süreçte baş aktör hep kooperatif ortaklarıdır. Bu yüzden onların kooperatifçiliğe bakış açılarının ve kooperatifleriyle ilgili beklentilerinin belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'nin Batı Karadeniz bölümündeki Devrek'te (Zonguldak) faaliyet gösteren ve ülkenin önde gelen kadın kooperatiflerinden biri olan ve kısaca Devrek Güneşi Kooperatifi olarak bilinen Devrek Merkez, Dedeoğlu ve Çolakpehlivan Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ortaklarının kooperatifçiliğe bakış açıları ve kooperatiflerinden olan beklentileri tespit edilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Türkiye'de kooperatifler yaklaşık 40 farklı sektörde çalışmalarını sürdürmektedir. Ülke genelindeki kooperatiflerin sayısı yaklaşık 60.000'i, bu kooperatiflere ortak olanlar ise yaklaşık 670.000'i bulmaktadır. Ülke genelindeki kooperatiflerin içinde sadece 296'sı kadın kooperatifidir ve bu kooperatiflerin toplam 3.112 ortağı vardır (ActHuman, 2021). Kırsal alandaki çoğu kadın kooperatifi tarımsal kalkınma kooperatifi, kentlerdekiler ise işletme kooperatifi şeklinde örgütlenmişledir. Kırsal alandaki kadın kooperatifleri ağırlıklı olarak tarım, hayvancılık ve orman ürünlerini işlemeye ve katma değer yaratmaya yönelik çalışmaktadırlar (Duguid vd., 2015).

Bu çalışma kapsamında Türkiye'nin hem orman alanlarının hem de ormancılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu Batı Karadeniz bölümünde faaliyet gösteren Devrek Güneşi Kooperatifi (Devrek Merkez, Dedeoğlu ve Çolakpehlivan Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi) araştırılmak üzere seçilmiştir. Kooperatif 2010 yılında Zonguldak ilinin Devrek ilçesinde, Merkez ilçe ile Dedeoğlu ve Çolakpehlivan orman köylerinden istekli kadınların bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Kooperatif kurulduğu günden bu yana güneş gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak, bölgesel orman, tarım ve hayvan ürünlerini işleyerek birçok başarıya imza atmıştır (Atmiş vd., 2022). Özellikle Bartın ve Karabük illerinde kırsaldaki kadın kooperatiflerinin kurulmasının teşvik edildiği etkinliklerde kamu kurumları tarafından hep örnek model olarak gösterilmiştir (Anonim, 2025).

Kooperatifin kuruluşunda 18 olan ortak sayısı günümüzde 49'a yükselmiştir. Kooperatif ortaklarından sadece biri erkektir. Kooperatifte yer alan tek erkek ortak, hammadde temini ve ürünlerin nakliyesi gibi lojistik faaliyetlerde görev üstlenmektedir. Bu çalışmada erkek ortak hariç tutularak kooperatifin diğer tüm ortaklarıyla görüşülmesi hedeflenmiştir. Ancak bazı kooperatif ortaklarının kooperatif çalışmalarında aktif olarak yer almamaları ve başka şehirlerde bulunmaları, bazı ortakların ise önceden görüşme planlaması yapılmasına karşın son anda görüşmeye gelemeyeceklerini bildirmelerinden dolayı 49 ortaktan sadece 30 ortak ile görüşme sağlanabilmiştir.

Ortakların kooperatifçiliğe bakış açılarını ve beklentilerini öğrenebilmek için anket tekniği kullanılmıştır. Anketler her bir ortağa yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Anket öncesinde Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 07 Ağustos 2024 tarihinde 2024-SBB-0636 No.lu başvuruya "Etik Kurul İzni" alınmıştır. Anketlerin hazırlanmasından önce hem bölgedeki kooperatifçilik faaliyetleri hem de Devrek Güneşi Kooperatifi hakkında ayrıntılı bilgi almak için Zonguldak Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Devrek Orman İşletme Müdürlüğü, Devrek Ormancılık Kooperatifleri Bölge Birliği ve Devrek Güneşi Kooperatifi yönetim kurulu üyeleri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler ve çalışmanın amacı doğrultusunda taslak anket formu oluşturulmuş ve rastgele seçilen üç kooperatif ortağına deneme amaçlı uygulanmıştır. Deneme anketinden elde edilen geri bildirimlere göre de anket formuna son hali verilmiştir. Anket formunda 26 kapalı ve 16 açık uçlu olmak üzere toplam 42 soru yer almaktadır.

Anketler tamamlandıktan sonra sorulara alınan cevaplar Microsoft Excel programına aktarılarak sayısallaştırılmıştır. Yüz yüze görüşme sağlanarak anket yapılan ortak sayısı her ne kadar bir istatistik analiz için gerekli en az denek sayısını sağlasa da verilerin analizinde istatistik yerine nitel analizler tercih edilmiştir. Bunun nedeni nitel veri analizinin ortakların kooperatifleriyle ilgili öznel deneyimlerini ayrıntılı olarak tanımlamaya olanak vermesi, ortaklar ile kooperatif arasındaki bağlantılara odaklanabilmesidir (Toker, 2022). Bu tercih doğrultusunda da anket formundaki sorular istatistik analizlere göre değil de nitel veri analizine göre yapılandırılmıştır. Sorulara verilen cevapların yukarıda belirtilen program ile frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiştir. Frekans ve yüzde dağılımı uygun cevaplar tablolar ve grafikler yardımıyla Bulgular bölümünde değerlendirilmiştir. Tek ya da bir iki seçeneğe yığılan cevaplarda tablo ve grafik oluşturmak yerine metin içinde sadece frekans değeri (f) kullanılmıştır. Daha sonra ankette yer alan soruların cevapları, yani bulgular, oluşturulan beş tematik başlık altında gruplandırılmıştır. Bu tematik gruplar Demografik Özellikler ve Ortak Olma Süreci; Kooperatifin Kuruluş Amacı, Faaliyetleri ve Bunlardan Memnuniyet; Kooperatif İçi Memnuniyet ve Katılım; Kooperatifçilik Algısı, Orman Ürünleri, İnovasyon ve Toplumsal Fayda ile Kooperatif Ortağı Olmanın Kazandırdıkları ve Beklentilerdir.

3. Bulgular

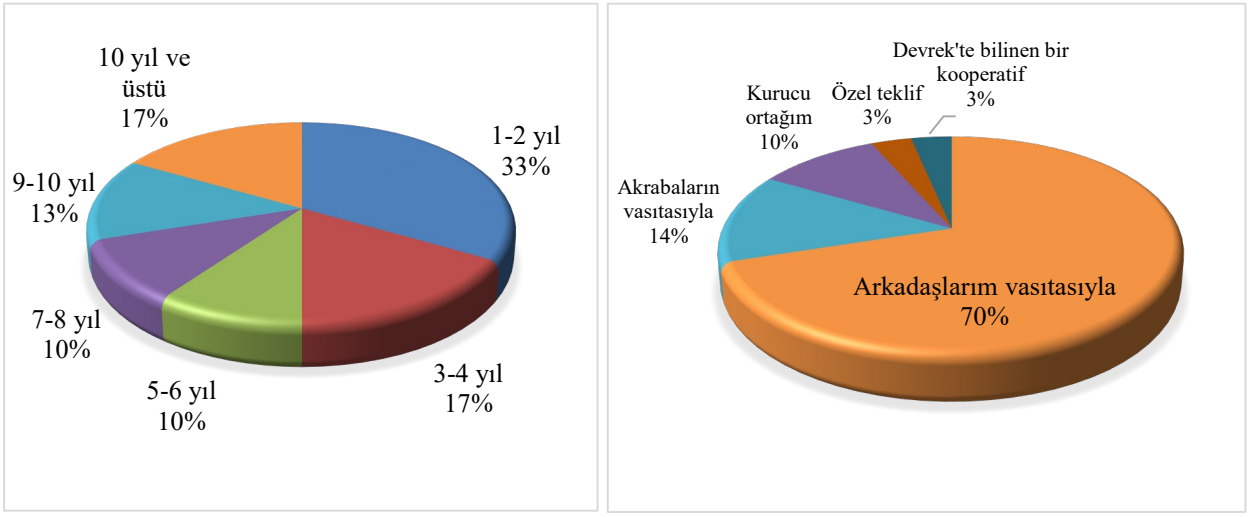
3.1. Demografik Özellikler ve Ortak Olma Süreci

Çalışmada kadın kooperatifi ortaklarıyla görüşme yapıldığı için cinsiyet dışında kalan yaş, bitirilen eğitim seviyesi ve aylık gelir (TL) gibi temel demografik özelliklere odaklanılmıştır. Görüşme yapılan ortakların %40'ı 48-57 yaş aralığındadır. Bunu %30'la 38-47 yaş aralığındaki ortaklar takip etmektedir. Diğer yandan ortakların %13,3'ü 28-37 yaş, %10'u 58-67 yaş ve %6,7'si de 18-27 yaş aralığındadır. 68 yaş ve üstü ortak ise hiç bulunmamaktadır. Ortakların en son bitirmiş oldukları eğitim seviyelerine göre görüşme yapılan ortakların %46,7'si lise mezunudur. Bunun ardından bitirilen eğitim seviyeleri sırasıyla ortaöğretim (%20), ilköğretim (%20) ve üniversite (%13,3) şeklindedir. Görüşme yapılan ortakların %63,3'ünün aylık geliri 10.000 – 20.000 TL arasındadır. Ortakların %30'unun ise aylık geliri 10.000 TL altındadır. Ortakların sadece %6,7'sinin aylık geliri 20.000 – 30.000 TL arasındadır. 30.000 TL ve üstü gelire ise sahip olan herhangi bir ortak bulunmamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1
Demografik özellikler

Yaş	Frekans	%	Eğitim	Frekans	%	Aylık gelir (TL)	Frekans	%
18-27	2	6,7	İlköğretim	6	20,0	10.000 altı	9	30,0
28-37	4	13,3	Ortaöğretim	6	20,0	10.000-20.000	19	63,3
38-47	9	30,0	Lise	14	46,7	20.000-30.000	2	6,7
48-57	12	40,0	Üniversite	4	13,3	30.000 ve üstü	0	0,0
58-67	3	10,0	Toplam	30	100,0	Toplam	30	100,0
68 ve üstü	0	0,0						
Toplam	30	100,0						

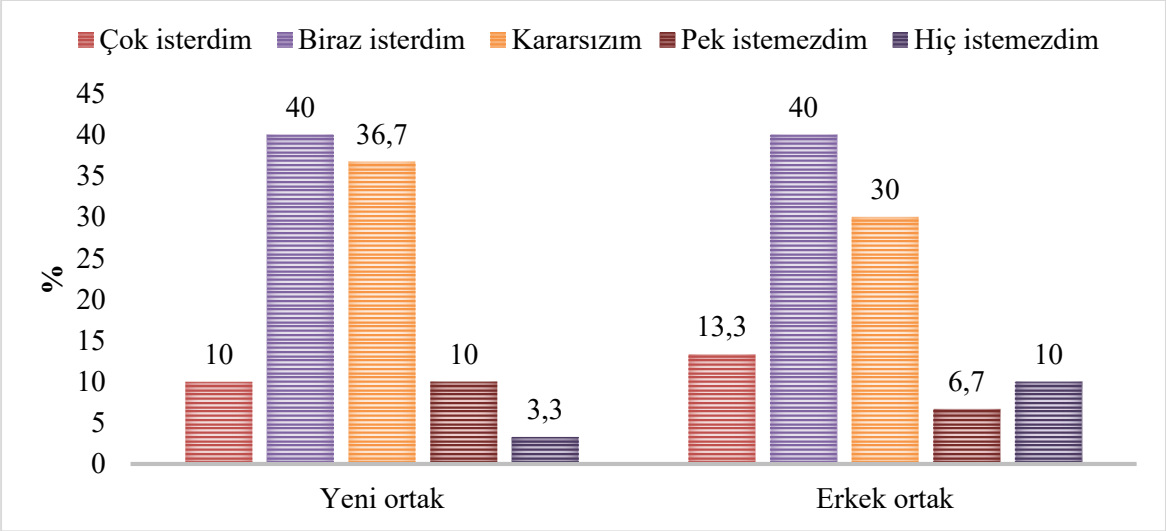
Devrek Güneşi Kooperatifi 2010 yılında kurulmuş olmasına karşın, görüşülen ortakların %33,3'ü kooperatife 1-2 yıldan beri ortak olduklarını belirtmişlerdir. Daha sonra bunu %16,7 ile 3-4 yıl, %16,7 ile 10 yıl ve üstü, %13,3 ile 9-10 yıl, %10 ile 5-6 yıl ve yine %10 ile 7-8 yıldan beri kooperatif ortak olanlar takip etmiştir (Şekil 1). Ortakların %70 gibi önemli bir kısmı arkadaşlarının vasıtasıyla kooperatife ortak olduklarını belirtmişlerdir. Bunu ikinci sırada %13,3 ile akrabalarının vasıtasıyla ortak olanlar takip etmiştir. Görüşülen kooperatif ortaklarından %10'u ise kurucu ortak olduklarını beyan etmişlerdir. Bunların yanında bir ortak kendisine yapılan bir teklifle, bir diğer ortak ise Devrek Güneşi'nin Devrek'te (Zonguldak) bilinen bir kooperatif olduğunu ve buna istinaden kooperatifi gidip ortaklık başvurusunda bulunduğunu söylemiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Kooperatifteki ortaklık süreleri ve ortak olma şekilleri

Görüşülen kooperatif ortakları kooperatiflerine ortak olmak gerekçelerini çalışmak (f=19), topluma katkı sağlamak (f=6), daha çok üretmek (f=5), kooperatife destek olmak (f=4), kooperatifin sürekli yeni şeyler öğrenme gerektirmemesi (f=3), el sanatını duyulan ilgi (f=2), kooperatife duyulan güven (f=1), kooperatif başkanının teklifi (f=1) ve eğitim seviyesine uygun bir yer olması (f=1) olarak sıralamıştır.

Kooperatife yeni ortakların katılmasıyla ilgili olarak, ortakların %40'ı biraz isterdim, %36,7'si ne isterdim ne de istemezdim, %10'u çok isterdim, %10'u pek istemezdim ve %3,3'ü de hiç istemezdim şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir (Şekil 2). Devrek Güneşi Kooperatifinde mevcutta sadece bir erkek ortak bulunmaktadır. Görüşme yapılan ortakların kooperatifte erkek ortakların sayısının artmasıyla ilgili düşünceleri %40 biraz isterdim, %30 ne isterdim ne de istemezdim, %13,3 çok isterdim, %10 hiç istemezdim ve %6,7 pek istemezdim şeklinde olmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Ortakların kooperatife yeni ortak ve erkek ortak katılımıyla ilgili düşünceleri

3.2. Kooperatifin Kuruluş Amacı, Faaliyetleri ve Bunlardan Memnuniyet

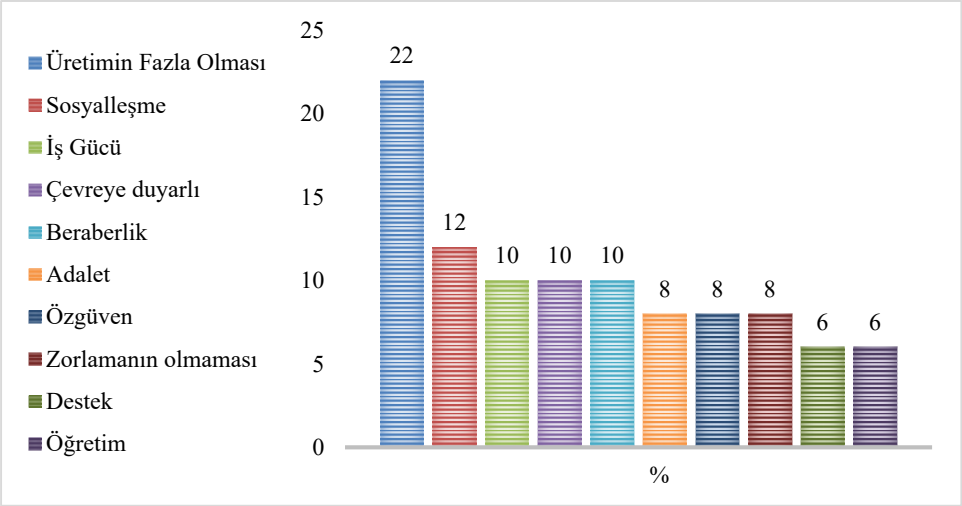
Görüşme sağlanan ortakların yarısı (f=15) kooperatiflerinin kuruluş amacını kısmen bildiklerini belirtirken, yaklaşık üçte birlik kısmı ise (f=9) tamamen bildiklerini ifade etmişlerdir. Kooperatiflerinin kuruluş amacını hiç bilmeyen (f=2) ve pek bilmeyen (f=1) ortaklar olduğu kadar bu konu hakkında net bir fikir beyan edemeyen ortaklar da (f=3) vardır. Kooperatifin kuruluş amacı ile günümüzde gerçekleştirdiği faaliyetleri karşılaştırıldığında görüşme sağlanan ortakların yarısı (%50) kooperatif amacı ile faaliyetlerinin tamamen uyuştuğunu ifade etmiştir. Bunu %33,3 ile biraz uyuştuğunu ifade edenler takip etmiştir. Ortakların %10'u bu konuda bir fikir beyan etmezken sadece iki ortak kooperatifin kuruluş amacı ile çalışmalarının pek uyuşmadığını söylemiştir (Tablo 2). Diğer taraftan ortakların %53,3'ü kooperatiflerinin işleyişi hakkında biraz bilgi sahibi olduklarını bildirirken %43,3'ü ise tamamen bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir. Görüşülen ortaklardan sadece birisi bu konuda tam bir fikir beyan etmezken kooperatiflerinin işleyişi hakkında bilgi sahibi olmayan ortak yoktur.

Tablo 2
Ortakların kooperatifin amaç/ faaliyet uyumluluğu hakkındaki düşünceleri

	Frekans	%
Tamamen uyuşuyor	15	50,0
Biraz uyuşuyor	10	33,3
Ne uyuşuyor ne de uyuşmuyor	3	10,0
Pek uyuşmuyor	2	6,7
Hiç uyuşmuyor	0	0,0
Toplam	30	100,0

Ortakların büyük bir kısmı (f=23) kooperatifin yapmış olduğu çalışmalardan ve yürüttüğü etkinliklerden çok memnunken çok az bir kısmı (f=3) biraz memnun olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında görüşme yapılan ortakların bir bölümü (f=3) kooperatiflerinin gerçekleştirdiği çalışmalardan pek memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Kooperatifin yapmış olduğu çalışmalardan ve yürüttüğü etkinliklerden hiç memnun olmayan ortak yoktur. Bunun yanında sadece bir ortak bu konuda net bir cevap verememiştir. Ortaklar memnuniyetlerinin nedenleri olarak %22 ile ilk sırada kooperatifin üretiminin fazla olmasını, %12 ile ikinci sırada kooperatifte sosyalleşme imkânı bulduklarını, %10 ile kooperatifin iş gücü yarattığını, %10'u beraberlik olduğunu ve yine %10'u kooperatifin çevreye duyarlı olduğunu söylemişlerdir. Bunların ardından

memnuniyet nedenleri olarak sırasıyla şunlar da söylenmiştir: Adalet, özgüven, zorlamanın olmaması, destek ve öğretimdir (Şekil 3). Kooperatifin çalışmalarından memnuniyetsizlikte ise iki neden bulunmaktadır. Bu konuda görüş bildiren üç ortaktan ikisi kooperatifte çok fazla fikrin ortaya çıkmasını memnuniyetsizlik olarak bildirmiştir. Diğer ortak ise kooperatifin çalışmaları esnasında organize olmasında zaman zaman eksikliklerin oluşmasını memnuniyetsizlik olarak ifade etmiştir.

Şekil 3. Ortakların kooperatiften memnuniyetlerinin nedenleri (Not: Görüşmeye katılan ortaklar bu soruda birden fazla kelime belirtmişlerdir).

Devrek Güneşi Kooperatifi bulunduğu bölgedeki tarımsal ve hayvansal ürünler ile odun dışı orman ürünlerini işleyerek katma değer yaratan gıda ürünleri yapmaktadır. Bu ürünler hem kooperatifin Devrek şehir merkezinde bulunan dükkanında hem de farklı dijital platformlarda satılmaktadır. Görüşme yapılan ortakların %70'i kooperatiflerinde üretmiş oldukları bu ürünlerin satışından çok memnunken, %20'si ise biraz memnundurlar. Bu konuda bir ortak kararsızken, iki ortak ise ürünlerin satışından pek memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Hiç memnun olmayan ortak ise yoktur.

3.3. Kooperatif İçi Memnuniyet ve Katılım

Görüşme yapılan ortakların önemli bir kısmı (f=20) kooperatifin yönetiminden çok memnun olduklarını belirtirken bunu biraz memnun olanlar (f=5) takip etmiştir. Kooperatifin yönetiminden genel olarak memnun olanların dışında kalan bir kesim (f=5) ise kooperatiflerinin yönetiminden pek memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu konuda kararsız ve hiç memnun olmayan ortak ise bulunmamaktadır. Kooperatif ortaklarının yönetimden memnuniyetlerinin nedenleri sorgulandığında özellikle dört neden öne çıkmaktadır. Bunlar sırasıyla; kooperatif yönetiminin üretim sürecinde başarılı olması (f=5), şeffaf bir yönetim sergilemesi (f=5), samimi bir ortam yaratmış olmaları (f=5) ve ortaklar arasında adil olmalarıdır (f=3). Ortakların kooperatifin yönetiminden memnuniyetini gösteren bu dört neden toplamda yaklaşık %69'luk bir pay yaratmaktadır. Yönetimden memnuniyetin diğer nedenleri ise yönetimde egonun olmaması (f=2), yönetimin planlı hareket etmesi (f=1), yönetiminin kooperatifin misyonuna uygun hareket etmesi (f=1), karar alınırken katılımın sağlanması (f=1), ortakların sürekli ve düzenli bilgilendirilmesi (f=1), gelirin düzenli dağıtılması (f=1) ve sorun olduğunda yönetimin buna çözüm üretmesidir (f=1).

Kooperatifin yönetimiyle ilgili olarak sadece beş ortak memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. İki kişi yönetimle aralarında fikir ayrılıkları olduğundan dolayı yönetimden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu iki kişinin yanında birer ortak da bazı durumlarda iletişimde eksikliklerin olmasını, bazı zamanlar önyargılı olarak ortaklara yaklaşılmasını ve yönetimin ortaklarına devamlı olarak iş sağlayamamasını yönetimden memnuniyetsizliğin nedenleri olarak sıralamışlardır.

Bir kooperatifte bütün ortakları temsil eden en yetkili organ olan genel kurulla ilgili olarak, görüşme yapılan ortakların %66,7'si kooperatiflerinin genel kurullarının hepsine katıldıklarını söylerken geriye kalan %33,3'lük kesim ise kooperatiflerinin genel kurullarının bir kısmına katılım sağlayabildiklerini ifade etmişlerdir. Kooperatifin genel kuruluna katılım konusunda fikir beyan etmeyen ya da genel kurullara katılım göstermemiş hiç ortak bulunmamaktadır. Diğer taraftan ortakların %80'i kooperatif içinde kendilerini tamamen ifade edebildiklerini, %13,3'ü ise biraz ifade edebildiklerini söylemişlerdir. Ortaklardan ikisi ise kooperatif içinde kendilerini özgürce pek ifade edemediklerini belirtmişlerdir. Bu iki ortak kendilerini ifade edememe gerekçesi olarak özgüvenlerinin düşük olmasını ileri sürmüşlerdir. Kendilerini ifade etme konusunda kararsız kalan ve hiç ifade edemeyen ortak ise bulunmamaktadır.

Görüşme yapılan ortaklara başka bir kooperatif kurma istekleri olup olmadığı sorulduğunda, ortakların yarısı (%50) hiç istemezdim derken %20'si ise pek istemezdim diyerek düşüncelerini açıklamışlardır. Diğer yandan görüşülen ortakların %16,7'si bu konuda kararsız kalmışlardır. Ufak bir oran olsa da görüşme gerçekleştirilen ortaklardan birisi başka bir kooperatif kurma isteğini biraz isterdim, üç ortak ise çok isterdim diyerek belirtmişlerdir (Tablo 3).

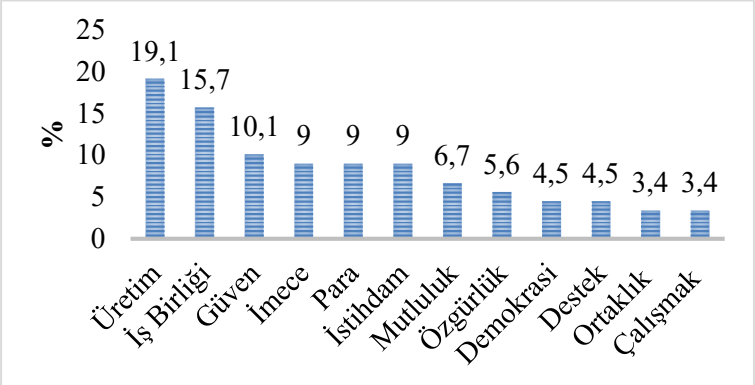
Tablo 3
Ortakların başka bir kooperatif kurma arzusu

Başka kooperatif kurma isteği	Frekans	%
Çok isterdim	3	10,0
Biraz isterdim	1	3,3
Ne isterdim ne de istemezdim	5	16,7
Pek istemezdim	6	20,0
Hiç istemezdim	15	50,0
Toplam	30	100,0

Ortakların %60'ı kooperatif içinde birlikte çalışmaktan çok memnundur. Bunu %23,3 ile biraz memnun olan ortaklar takip etmektedir. Ortakların %16,7'si ise diğer ortaklarla çalışmaktan pek memnun olmadığını belirtmiştir. Memnun olmayan ortakların memnuniyetsizlik nedenleri ise herkesin aynı niyette olmaması, ortaklar arasındaki iletişim eksikliği ve çok fazla fikrin ortaya çıkmasından dolayı sonuca varmakta güçlük çekilmesi şeklinde bildirilmiştir. Kooperatif içinde birlikte çalışmaktan duyulan memnuniyet konusunda düşüncesi ifade edemeyen ortak ve birlikte çalışmaktan hiç memnun olmayan ortak bulunmamaktadır.

3.4. Kooperatifçilik Algısı, Orman Ürünleri, İnovasyon ve Toplumsal Fayda

Kooperatif denilince ortakların aklına %19,1'lik bir payla ilk olarak üretim gelmektedir. Daha sonra bunu sırasıyla %15,7 ile iş birliği ve %10,1 ile güven takip etmektedir. İlk üç kelimenin ardından ortakların aklına sırasıyla imece, para, istihdam, mutluluk, özgürlük, demokrasi, destek, ortaklık ve çalışmak kelimeleri gelmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Kooperatif kavramının ortaklarda çağrıştırdığı kelimeler (Not: Görüşmeye katılan ortaklar bu soruda birden fazla kelime belirtmişlerdir).

Kooperatifin ortaklar için ne anlama geldiği sorgulandığında, ilk sırada %25,3 ile kooperatifi bir üretim yeri olarak görmeleri gelmektedir. Bunu %20,9 ile ikinci sırada kendini geliştirme yeri, %16,5 ile üçüncü ve dördüncü sırada birbirine destek olma yeri ve para kazanma yeri takip etmektedir. Bunların ardından sırasıyla %14,3 ile sosyalleşme yeri ve %6,6 ile kişisel isteklerimi gerçekleştirme yeri takip etmektedir (Tablo 4).

Tablo 4
Ortaklar için kooperatifin anlamı

Anlam	Frekans	%
Birlikte üretim yeri	23	25,3
Kendini geliştirme yeri	19	20,9
Para kazanma yeri	15	16,5
Birbirine destek olma yeri	15	16,5
Sosyalleşme yeri	13	14,3
Kişisel isteklerimi gerçekleştirme yeri	6	6,6
Toplam	91	100,0

Not: Görüşmeye katılan ortaklar bu soruda birden fazla anlam belirtmişlerdir.

Ortakların %56,7'si kooperatiflerinin çalışmalarında ve üretimlerinde hammadde olarak orman ürünlerinin tamamen yerinin olduğunu, %40'ı ise biraz yerinin olduğundan ifade etmiştir. Bu konuda sadece bir kişi fikrini tam olarak beyan edememiştir. Bunun dışında üretim çalışmalarında orman ürünlerini kullanmadıklarını söyleyen herhangi bir ortak yoktur.

Kooperatifin sürdürülebilirliği için kooperatifin mevcut çalışma temposunun tamamen yeterli olacağını düşünen ortakların payı %43,3'tür. Bunu %36,7 ile ikinci sırada biraz yeterli olacağını düşünen ortaklar takip etmektedir. Geriye kalan ortakların %16,7'si pek yeterli olmaz ve %3,3'ü de ne olur ne de olmaz demektedir. Diğer yandan kooperatifin güncel çalışma temposunun kooperatifin sürdürülebilirliği açısından hiç yeterli olmadığını savunan ortak bulunmamaktadır (Tablo 5).

Tablo 5
Kooperatifin mevcut çalışma temposuyla sürdürülebilirliğinin sağlaması

	Frekans	%
Tamamen yeterli olur	13	43,3
Biraz yeterli olur	11	36,7
Ne olur ne de olmaz	1	3,3
Pek yeterli olmaz	5	16,7
Hiç yeterli olmaz	0	0,0
Toplam	30	100,0

Kooperatifin çalışmaları her ne kadar emek yoğun sürdürülse de üretimin belli aşamalarında makine kullanmaktadırlar. Görüşme yapılan ortakların %46,7'si üretimde yeni teknoloji ve makinalara biraz ihtiyaç duyduklarını ifade ederlerken %26,7'si ise yeni teknoloji ve makinalara tamamen ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir. Ortaklardan %16,7'si bu konuda net bir fikir beyan edemezken %6,7'si pek yok ve %3,3'ü de hiç yok şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir (Tablo 6).

Tablo 6
Ortakların yeni teknoloji ve makinalara ihtiyaç duyması

	Frekans	%
Tamamen var	8	26,7
Biraz var	14	46,7
Ne var ne de yok	5	16,7
Pek yok	2	6,7
Hiç yok	1	3,3
Toplam	30	100,0

Görüşme yapılan ortakların %86,7'si kooperatiflerinin tamamen toplumsal katkı ve fayda sağladığını, %10,0'u ise biraz sağladığını söylemiştir. Bu konuda bir ortak ise herhangi bir fikir beyan etmemiştir. Kooperatiflerinin toplumsal katkı ve fayda sağlamadığını düşünen ortak ise hiç yoktur.

3.5. Kooperatif Ortağı Olmanın Kazandırdıkları ve Beklentiler

Kooperatif ortakları, kooperatife ortak olduktan sonra hayatlarında neler değiştiğiyle ilgili üç konuda düşüncelerini aktarmışlardır. Bunlar eğitim seviyeleri, özgüvenleri ve ekonomik özgürlükleridir. Görüşülen ortakların %36,7'si tamamen ve %50'si kısmen olmak üzere eğitim seviyelerinin arttığını bildirmişlerdir. Bu konuda dört ortak fikir beyan etmemişlerdir. Özgüven açısından ise ortakların %73,3'ü tamamen özgüvenlerini arttığını söylerken %16,7'lik bir kesim ise kısmen özgüvenlerinin arttığını bildirmiştir. Özgüvenlerinin artışı konusunda üç ortak ise kararsız kalmıştır. Ekonomik özgürlükler konusunda ise ortakların %70'i kooperatife ortak olmalarıyla birlikte ekonomik özgürlüklerini de tamamen kazandıklarını bildirirken, %20'si kısmen kazandıklarından bahsetmişlerdir. Ekonomik özgürlükle ilgili iki ortak nötr iken bir ortak ise hiç ekonomik özgürlük kazanamadığını bildirmiştir (Tablo 7).

Tablo 7
Kooperatif ortağı olmanın kazandırdıkları

	Tamamen katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Nötr		Katılmıyorum		Hiç katılmıyorum	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Eğitim seviyem arttı	11	36,7	15	50,0	4	13,3	0	0	0	0
Özgüvenim arttı	22	73,3	5	16,7	3	10,0	0	0	0	0
Ekonomik özgürlük kazandım	21	70,0	6	20,0	2	6,7	0	0	1	3,3

Görüşme yapılan ortakların %63,3'ü kooperatifte yaptıkları işlerle daha fazla para kazanmayı çok istediklerini dile getirmişlerdir. Bunu %20 ile biraz isterdim, %10 ile ne isterdim ne de istemezdim, %6,7 ile pek istemezdim takip etmektedir. Daha fazla para kazanmayı hiç istemeyen ortak ise bulunmamaktadır. Diğer yandan ortakların faaliyetlerde yer almadan yani çalışmadan gelir elde etme isteğine %33,3'ü biraz isterdim, %33,3'ü hiç istemezdim, %16,7'si ne isterdim ne de istemezdim, %13,3'ü çok isterdim ve %3,3'ü de pek istemezdim şeklinde fikirlerini beyan etmişlerdir (Tablo 8).

Tablo 8
Görüşme yapılan ortakların daha fazla para kazanma ve faaliyetlerde yer almadan gelir elde etme isteği

	Daha çok para kazanma		Çalışmadan para kazanma	
	Frekans	%	Frekans	%
Çok isterdim	19	63,3	4	13,3
Biraz isterdim	6	20,0	10	33,3
Ne istedim ne de istemezdim	3	10,0	5	16,7
Pek istemezdim	2	6,7	1	3,3
Hiç istemezdim	0	0,0	10	33,3
Toplam	30	100,0	30	100,0

Görüşme yapılan ortakların yarısından fazlası (f=17) kooperatifte yapmak isteyip de yapamadıkları hiçbir isteğinin olmadığını söylerlerken, beşte birlik bir kesim (f=6) ise pek yok demişlerdir. Bu konuda iki ortak ne var ne de yok derken, beş ortak ise kooperatifte yapmak isteyip de yapamadıkları şeyler olduğunu belirtmişlerdir. Bu beş ortağın kooperatifte yapmak istemeyip de yapamadıkları sırasıyla şu şekilde olmuştur: Daha çok kadına ulaşmak, yiyecek alanını ayrı bir alan olarak değerlendirmek, farklı alanlarda üretimi daha da geliştirmek, ev tekstili üzerine çalışmalar, doğada bilinmeyen şifalı otların değerlendirilip üretime geçmektir.

4. Tartışma

Kooperatif ortaklarının çoğunluğu genç ve orta yaş grubundaki bireylerden oluşmaktadır. Bu yaş grubundaki bireyler çalışan ya da aktif nüfus olarak da adlandırılmaktadır (OECD, 2025). Bu durum kooperatifin üretimde neredeyse tüm ortaklarıyla birlikte yer almasının bir göstergesidir. Özellikle Batı Karadeniz'de bulunan orman köylerindeki ve ormancılık kooperatiflerindeki demografik yapı düşünüldüğünde, buralardaki nüfusun ve ortakların yaş ortalaması oldukça yüksektir (Günşen ve Atmiş, 2015; Özden ve Buğday, 2015). Devrek Güneşi Kooperatifinde aktif nüfus grubunda yer alan ortakların olması kooperatifin sürdürülebilirliği için büyük bir güçlü yandır. Ortakların bitirmiş oldukları eğitim seviyeleri bakımından yaştaki avantajlı durum burada da görülmektedir. Ortakların neredeyse yarısının lise mezunu olması, diğer yandan ortaklar arasında üniversite mezunlarının da bulunması kooperatiflerinin faaliyetleri için yeni konuları öğrenme ve var olanları geliştirme açısından çok önemlidir (Duguid vd., 2015). Kooperatif ortağı olmadan önce belli sabit bir geliri olmayan ortakların ortak olduktan sonra asgari ücretin altında da kalsa sabit bir gelire kavuşmaları önemli bir gelişmedir. Türkiye'de kadın kooperatiflerinin hem toplumsal yaşamda hem de çalışma hayatında küçük ama istikrarlı adımlarla ilerlemeleri, onların amaçlarına ulaşmalarında önemli görülmektedir (Şahankaya Adar vd., 2023). Diğer taraftan ortakların aylık gelirlerinin asgari ücretin altında gözüküyor olması ortakların kooperatifte kazandıkları paranın önemli bir kısmını kooperatifte araştırma ve geliştirmeye, yenilenmeye ve yeni girişimlere yatırmalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın desteği ile elektrik üreten güneş panelleri kuran Devrek Güneşi Kooperatifi, o dönem dövizde yaşanan ekonomik dalgalanmalardan dolayı güneş panellerinin maliyetinin önemli bir kısmını bizzat kendisi karşılamak zorunda kalmıştır (BAKKA, 2025). Öyle ki kooperatif günümüzde ihtiyacı olan elektriğin tamamını bu güneş panellerinden üretmektedir. Kooperatifin üretim tesislerinde ihtiyaç duyduğu elektriği kendi güneş panelleri ile elde etmesi, kırsalda alanlarda da iklim değişikliğiyle mücadelenin yürütüldüğünün önemli bir göstergesidir.

2010 yılında kurulmuş olan kooperatifin ortaklarının yarısı son dört yıl içinde kooperatife ortak olmuşlardır. Diğer taraftan 10 yıldan daha fazla süredir ortak olanların sayısı da azımsanmayacak kadardır. Bu durum kooperatifte hem yeni ortakların hem de deneyimli ve tecrübeli ortakların olduğunu göstermektedir. Bu da kooperatifin bir yandan dinamizminin devam etmesine bir yandan da kurumsal hafızasının sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Kooperatifte uzun süredir ortak olanlar kurucu ortakların varlığına da işaret etmektedir. Diğer taraftan ortak olanların önemli bir kısmı arkadaşları vasıtasıyla kooperatiften haberdar olduklarını ve kooperatife katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu da kırsal kesimde bulunan orman köylerinde kadınlar arasındaki iyi bir iletişim ağının varlığına işaret etmekle birlikte kooperatife katılanların memnun olduklarını ve birbirlerine önerdiklerini göstermektedir.

Görüşme yapılanların ortak olma gerekçelerine bakıldığında ağırlıklı olarak çalışmak ve daha çok üretim ile topluma katkı olduğu görülmektedir. Türkiye'de kadınların işgücü piyasasına ve istihdam oranlarına katılımının Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Avrupa Birliği ülkelerine nazaran düşük olduğu düşünüldüğünde, bu ortak olma gerekçesi çok anlamladır (Şahankaya Adar vd., 2023). Bunun yanında ortakların neredeyse tamamı kooperatiflerinin çalışmalarıyla toplumsal katkı ve fayda sağladıklarına inanmaktadırlar. Bu noktada Ferguson ve Kepe (2011) bir kadın kooperatifinin başarısını sadece ortaklarına sağladığı ekonomik gelişmeye bağlamanın yeterli olmadığını, Uganda'da Manyakabi Bölgesi Kadın Kooperatifi Girişiminde olduğu gibi kooperatifin çevresine sağladığı toplumsal faydanın da bir başarı göstergesi olduğunu önemle vurgulamaktadır. Bu ortak olma gerekçeleri kooperatifçilik felsefesiyle de tamamen örtüşmektedir. Çünkü kooperatifin anlamı, tek başına amaçlarına ulaşamayan bireylerin aynı amaç etrafında bir araya gelip onu gerçekleştirmek için hareket etmektir. Diğer taraftan üzerlerinde toplumsal sorumluluğu hissederek, topluma katkı sağlayabilmek için bir kooperatife ortak olmak istenmesi, bireylerin kooperatifçiliğin özünü yakaladıklarını göstermektedir. Çünkü toplumsal duyarlılık ve sorumluluk Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin belirlediği yedi temel kooperatifçilik ilkesinden birisidir. Bu ilke

kooperatiflerin, ortakları tarafından onaylanan politikalar aracılığıyla topluluklarının sürdürülebilir kalkınması için de çalışmalarına vurgu yapmaktadır (ICA, 2025).

Ortakların yarısı kooperatiflerine yeni ortakların katılmasını istemektedirler. Bu tutum, ortakların kooperatifte paylaşmaya açık olduğunu ve kooperatiflerinin geleceğini düşündüklerini göstermektedir. Çünkü kooperatife yeni ortakların katılımı, kooperatifin sürekliliğini de sağlamada önemli rol oynamaktadır. Kooperatife yeni kadın ortakların katılımı konusunda, ortakların göz ardı edilemeyecek oranda bir kısmı (%36,7) kararsız kalmıştır. Bu kararsızlığın altında yatan nedenler ne yazık ki tespit edilememiştir. Devrek Güneşi Kooperatifi temelde bir sınırlı sorumlu tarımsal kalkınma kooperatifidir. Buna bağlı olarak kooperatif ortakları arasında bir cinsiyet ayrımı yapmak söz konusu değildir. Her ne kadar bir ortak dışında geri kalan tüm ortaklar kadın olsa da ortakların yaklaşık yarısı kooperatifte erkek ortakların da olmasına olumlu yaklaşmaktadırlar. Araştırmanın kapsamını aştığı için bu olumlu görüşün altında yatan gerekçeler incelenmemiştir. Ancak ileride yapılacak farklı araştırmalar için bir çalışma konusu olabileceği öngörülmektedir.

Kooperatif ortaklarının büyük bir çoğunluğu kooperatiflerinin hangi amaçla kurulduğunu bilmektedir. Bu farkındalık bir yandan kooperatifin hedeflerine ve amacına ulaşmada önemli bir faktörken diğer yandan ortaklar arasındaki amaç birlikteliğini sağlamaktadır. Ortak bir amaç doğrultusunda çalışmak, kooperatifin amacı ile faaliyetleri arasındaki uyuşmayı da tesis etmektedir. Nitekim ortakların büyük bir çoğunluğu kooperatiflerinin kuruluş amacı ile faaliyetleri arasında uyuşmanın olduğunu söyleyerek bunu desteklemektedir. Aslında bu durumu destekleyen bir konu daha bulunmaktadır. O da ortakların neredeyse tamamının hem kendi kooperatiflerinin hem de genel anlamda kooperatifçiliğin işleyişi hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Türkiye'de herhangi bir kooperatifin kuruluşu ve işleyişi, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na ve kooperatifin türüne göre ilgili Bakanlıkça onaylanmış ana sözleşmeye göre olmaktadır (MBS, 2025). Ayrıca Tarım ve Orman İl Müdürlüklerince tarımsal kalkınma kooperatiflerine düzenli ve periyodik olarak kooperatifçilikle ve faaliyet gösterdikleri alanla ilgili eğitim çalışmaları düzenlenmektedir. Devrek Güneşi Kooperatifi yönetim kurulu üyeleriyle yapılan görüşmelerde, ihtiyaç duyduklarında yetkililerin gelme zamanını beklemeden kendilerinin de eğitim talebinde bulunduklarını bildirmişlerdir. Bu doğrultuda ortakların kooperatiflerinin işleyişi hakkında bilgi sahibi olması, kooperatiflerine ve kooperatifçiliğe olan yüksek duyarlılıklarını da göstermektedir. Diğer taraftan bu durum, ortaklar arasında formaliteden uzak durulduğunu ve duyarsız olan ortakların olmadığını da göstermektedir.

Ortakların önemli bir kısmı kooperatiflerinin yapmış olduğu çalışmalardan ve yürüttüğü etkinliklerden memnun gözükmektedir. Ortaklara göre bu memnuniyetin ardında kooperatifin üretiminin fazla olması, kooperatifte sosyalleşme olanağının bulunması, kooperatifin istihdam olanağı sağlaması, beraberlik duygusunu yaşamaları ve kooperatiflerinin çevre duyarlı hareket etmesi yer almaktadır. Diğer taraftan ortakların kooperatif içinde adalet duygusunu hissetmeleri, kooperatif ortağı olmayla birlikte özgüvenlerini kazanmış olmaları, sıkıştıklarında ya da zorda kaldıklarında kooperatiften destek alabileceklerini bilmeleri ve kooperatifin ortaklarının eğitim-öğretim seviyelerini yükseltmeleri konusunda onlara tam destek olması ortakların kooperatiflerinden duydukları memnuniyetin diğer konularıdır. Ortakların kooperatiflerinden duydukları memnuniyetin yanında kooperatif içinde çok fazla fikrin ortaya çıkmasını memnuniyetsizlik olarak düşünen birkaç ortak da bulunmaktadır. Ancak en küçük demokratik örgütlenme şekli olarak görülen kooperatiflerde ortakların fikirlerini özgürce dile getirmesi kooperatifin sağlıklı bir şekilde işlediğinin bir göstergesi olduğunu da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Kooperatifin etkinliklerinin organizasyonunda ara sıra yaşanan aksaklıklar da birkaç ortak tarafından memnuniyetsizlik olarak dile getirilmiştir.

Ortakların memnuniyeti kooperatiflerinin genel durumundan ürettikleri ürünlerin satışına yöneldiğinde, ortakların neredeyse tamamının bu durumdan memnun oldukları görülmektedir. Devrek Güneşi Kooperatifi bulunduğu bölgedeki tarımsal ve hayvansal ürünler ile odun dışı orman ürünlerini işleyerek katma değer yaratan gıda ürünleri yapmaktadır. Ortakların neredeyse tamamı kooperatiflerindeki üretim süreçlerinde ağırlıklı hammadde olarak odun dışı orman ürünlerini kullandıklarının farkındadır. Üretilen ürünler hem

kooperatifin Devrek şehir merkezinde bulunan dükkanında hem de çeşitli online web sayfalarında satılmaktadır. Dünya genelinde kadın kooperatifleri ürettikleri ürünleri pazarlamada genel olarak sorunlar yaşarken (Msosa, 2022) Devrek Güneşi Kooperatifi ürettiği ürünlerin pazarlanmasında ve satışında problemlerle karşılaşmamaktadır. Bu başarıda hem kooperatif yönetiminin hem de ortaklarının iletişimlerinin iyi olması, doğru iletişim kanallarını ve araçlarını kullanabilmeleri, fırsatları takip edebilmeleri önemli rol oynamaktadır.

Kooperatifin çalışmalarından ve ürettiklerin ürünlerin satışından duyulan memnuniyetten kooperatifin yönetimine duyulan memnuniyete geçildiğinde, oranda çok az bir düşüş olsa da ortakların memnuniyetleri yine yüksektir. Bu memnuniyetin altında yatan faktörler, kooperatif yönetiminin faaliyetlerinde ve yönetim sürecinde başarılı olması, ortaklarına karşı şeffaf, hesap verebilir, samimi ve adil olmalarıdır. Bunların yanında kooperatif yönetiminden memnun olmayan ortaklar da vardır. Göz ardı edilmemesi gereken bu duruma göre, ortakların memnuniyetsizliğinin ardında fikir ayrılıkları, iletişimde yaşanan kopukluklar, ortaklara önyargı ile yaklaşılması ve ortağın kendisine yeteri kadar iş sağlanamaması yatmaktadır.

Ortakların memnuniyetiyle ilgili bir diğer konu, kendi aralarındaki iletişim ve eşgüdümdür. Araştırmanın bulguları, ortakların birlikte çalışmaktan büyük oranda memnun olduklarını göstermektedir. Yapılan farklı araştırmalar dinamik bir ortak yapısına sahip olan kadın kooperatiflerinde ortakların farklı eğitim seviyelerine sahip olsalar bile aynı hedef etrafında kolaylıkla örgütlenebildiklerini ortaya koymaktadır (Özdemir, 2013). Memnun olmayanlar ise gerekçelerini her ortağın kooperatif içinde aynı niyette olmamasını, ortaklar arasında iletişimde yaşanan kopuklukları ve fazla fikirden dolayı dönem dönem sonuca varılamamasını göstermişlerdir. Ortakların genel olarak kooperatifleriyle ilgili her konuda memnuniyetlerinin yüksek olması, ortakların kooperatifte kalmasını ve yeni bir kooperatif kurma ihtiyacını da hissetmemelerini sağlamaktadır. Bu durum ortakların kooperatiflerine bağlılıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir.

Tüm ortaklar kooperatiflerinin genel kurullarına katılım sağlamaktadır. Bu durum ortakların sorumluluklarının farkında olduklarının en iyi göstergesidir. Bir kooperatifin en yetkili organı genel kuruldur ve burası ortakların kendilerini özgürce ifade edebileceği yegâne alandır. Nitekim ortaklara kooperatif içindeki ifade özgürlüğü sorulduğunda, neredeyse tamamı kooperatifte kendilerini özgürce ifade edebildiklerini söylemişlerdir. Kendilerini ifade edemeyen ortaklar ise bu durumun kooperatiften değil, kendilerinden kaynaklandığını, özgüvenlerinin düşük olduğunu belirterek önemli bir öz eleştiride bulunmuşlardır.

Algı insan iletişiminde çok önemlidir. Çünkü insanın bir konuyu doğru algılaması, o konuyla ilgili yapılacak işlerde başarılı olmasında önemli bir faktördür. Devrek Güneşi Kooperatifi ortaklarının kooperatifle ilgili algılarına bakıldığında bir şeyler üretmenin ve bunu yaparken de iş birliğinin ve güvenin tesis edilmesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunların dışında kooperatif dendiğinde ortakların aklına imece, para, istihdam, mutluluk, özgürlük, demokrasi, destek, ortaklık ve çalışmak gibi kavramlar gelmektedir. Bu kavramların kooperatifçilik felsefesiyle bağdaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ortakların algılarıyla da doğru orantılı denebilecek şekilde, ortaklar için kooperatifin anlamı birlikte üretim yapılabilecek, kendini geliştirebilecek, para kazanabilecek, birbirine destek olunabilecek, sosyalleşebilecek ve kendi isteklerini gerçekleştirebilecek bir yerdir.

Ortaklara göre, kooperatifin çalışma temposu sayesinde kooperatiflerinin sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Yani ortaklar, bu çalışma temposu ve üretim modeli ile kooperatiflerinin daha uzun süre ayakta kalabileceğine ve faaliyetlerini sürdürebileceğine inanmaktadır. Temelde kırsal kesimde faaliyet gösteren tarımsal kalkınma kooperatifleri emek yoğun çalışmaktadır. Devrek Güneşi Kooperatifi de bunlardan birisidir. Ancak buna karşın ortaklar kooperatifte yaptıkları işlerle bağlantılı olarak yeni teknoloji ve makinalara ihtiyaç duyduklarını da dile getirmektedirler. Gelişen ve değişen şartlara uyum sağlama ve artan müşteri taleplerine yetişme isteği bunda rol oynamaktadır. Diğer taraftan bu eğilim, ortakların yeni ürün geliştirme ya da yeni faaliyet alanları yaratmaları için de onlara zaman sunacak ve fırsatlar yaratacaktır.

Kooperatifler, ortaklarına çok fazla değer katabilecek demokratik yapılardır. Elbette bunda ortağın istekli olması önemli bir etkendir. Bu konuyla ilişkili olarak ortakların çok büyük bir kısmı, kooperatif ortağı olmayla birlikte eğitim seviyelerini ve öz güvenlerini arttırma olanağı bulduklarını bildirmişlerdir. Özdemir de (2013) Türkiye genelinde kadın kooperatifi yöneticileri ve ortaklarıyla yaptığı çalışmada, kadınların kooperatif ortağı olmalarıyla birlikte öz güven duygusunu kazandıklarını belirlemiştir. Kadınlar kooperatif ortağı olduktan sonra eğitim seviyelerini ve öz güvenlerinin arttırmanın yanında ekonomik bağımsızlıklarını da kendi ellerine aldıklarını ifade etmişlerdir. Kooperatifler aracılığıyla elde edilen ekonomik bağımsızlık kadınların finansal özgürlüklerini sağlamakta, kullandıkları kaynaklar üstünde kontrol sahibi olmalarının ve güçlenmelerinin önünü açmaktadır (Bharti, 2021).

Devrek Güneşi Kooperatifi kurulduktan sonra, ortaklar kazandıkları paranın büyük bir kısmını kooperatiflerinin gelişmesi için kullanmışlardır. Bu durum ister istemez, ortakların eline geçen paranın miktarını azaltmıştır. Bundan dolayıdır ki ortaklar daha fazla para kazanmayı arzuladıklarını dile getirmektedir. Bu arada kooperatifin faaliyetlerinde yer almadan, yani kooperatifte çalışmadan para kazanma isteğinde olanların oranı neredeyse yarı yarıyadır. Ortaklık payı üstünden çalışmadan para kazanma isteği olan ortakların varlığı kooperatifin sürdürülebilirliği için bir tehdittir.

Yine ortakların önemli bir kısmı kooperatifte yapmak isteyip de yapamadıkları bir şeylerin olmadığını söylemektedirler. Bunun tam tersi görüşte olan az sayıda ortak ise daha çok kadına ulaşmayı, yiyecek sektörünü ayrı bir alan olarak değerlendirmeyi, farklı alanlarda üretimi daha da geliştirmeyi, ev tekstili üzerine çalışmayı, yörede doğal olarak bulunan tıbbi ve aromatik otlardan daha fazla yararlanmayı isteyip de çalışamadıkları konular olarak dile getirmişlerdir. Araştırmanın başında, kooperatifin yönetiminde bulunan ortaklar ile yüz yüze görüşmelerde, onlar da kooperatifin faaliyet konularını çeşitlendirme konusunda niyetlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Devrek Güneşi Kooperatifinin üretimde başarılı bir profil çizmesinin yanında, az sayıda ortağın önerdiği farklı çalışma konularında Türkiye genelinde faaliyet gösteren, başka başarılı kadın kooperatifleri de vardır. Ahatlı Kadın Kooperatifi (Kaş, Antalya), Amesia Arı Kadınlar Kooperatifi (Amasya) ve Anadolu Bacıları Kadın Kooperatifi (Polatlı, Ankara) bu başarılı kooperatifler arasında sayılabilmektedir (Demircan Yıldırım, 2020; Atmiş vd., 2022).

5. Sonuçlar

Uzun yıllardır ormancılık kooperatiflerinin sorunlarından birisi olan cinsiyet eşitsizliğine, orman köylerindeki kooperatifler kendi içlerinde bir türlü çözüm bulamamıştır. Fakat bu sorun çözümsüz de kalmamıştır. Orman köylerindeki kadınlar sosyal ve ekonomik hayatta kendilerinin de var olduklarını kadın kooperatifleri aracılığıyla ortaya koymuşlardır.

Orman köylerinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinin ortaklarına odaklanan bu araştırmanın bulguları göstermiştir ki, ortakların kooperatiften yüksek beklentiler içinde olmadan ve kooperatiflerinin kuruluş amacı doğrultusunda büyük bir uyum ve koordinasyon içinde çalışmaktadırlar. Tabi ki ortakların yüksek beklentilerinin hiç olmaması onların beklentilerinin hiç olmadığı ya da olmayacağı anlamına gelmemektedir. Bunun altında yatan neden, ortakların kooperatifin faaliyetlerinden, diğer ortaklarla birlikte çalışmaktan, ürettiklerini rahatlıkla satmalarından ve kooperatifin yönetiminden duydukları memnuniyettir. Bu memnuniyetlerin ardında çevreye duyarlı üretim ve istihdam modeli; sadece üreten bir makinanın parçası gibi değil de birlikte sosyalleşen, sorumlulukları paylaşan, bilgiyi birbirlerine aktaran, öğrenmeye istekli, yeniliklere açık ve birbirine destek olan aktif ortak yapısı; şeffaf, hesap verebilir, samimi ve adil bir kooperatif yönetimi bulunmaktadır. Tüm bunlar ortakların eğitim seviyelerini yükseltmelerine, ekonomik bağımsızlık kazanmalarına ve özgüvenlerini arttırmalarına iyi bir zemin hazırlamıştır. Ortakların çok az bir kısmında kısmen memnuniyetsizlik vardır ve bu da onların farklı beklentileriyle ilgilidir. Dahası bunlar kooperatifin genel kurullarında bile rahatlıkla neticeye erdirebilecek konulardır.

Türkiye'nin bulunduğu topraklarda, modern anlamdaki kooperatifçiliğin doğuşundan çok zaman önce imece gibi günümüz kooperatifçilik düşüncesiyle aynı özü içeren toplumsal yardımlaşma mekanizmaları vardı. 1950'li yıllarda Türkiye'den Avrupa ülkelerine işçi olarak gidilmesinde kooperatif ortaklarına öncelik tanınması kırsal alandaki birçok kooperatifin ölü doğmasına sebep oldu. Sonrasında gittikçe çeşitleri artan ve günümüzde yaklaşık 40 farklı sektörde faaliyetlerini sürdüren kooperatiflerin birçoğu çözülemeyen kronikleşmiş sorunlarıyla yollarına ağır aksak devam ettirmektedirler. Süreç içinde özellikle konut yapı ve tarımsal kalkınma gibi kooperatif türleri yozlaşmayla karşı karşıya kalmıştır. Devrek Güneşi Kooperatifi özelinde, kadın ortakların kooperatif denilince ne algıladıkları ve kooperatife ne anlam yükledikleri göz önünde bulundurulduğunda, kadın kooperatiflerinin yozlaşmadan uzak sürdürülebilir bir şekilde yollarına devam edecekleri gayet açıktır.

Araştırmanın sonuçları ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) birlikte değerlendirildiğinde Devrek Güneşi Kooperatifinin Yoksulluğa Son (SKA1), Açlığa Son (SKA2), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA5), Erişilebilir ve Temiz Enerji (SKA7), İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKA8), Eşitsizliğin Azaltılması (SKA10), İklim Eylemi (SKA13) ve Karasal Yaşam (SKA15) gibi toplam on yedi sürdürülebilir kalkınma amacından sekizine ve onların hedeflerine ulaşmada önemli katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Devrek Güneşi Kooperatifi orman köylerindeki yeni kurulacak ya da daha faaliyetlerine yeni başlamış kadın kooperatiflerine başarılı bir örnek olarak gösterilebileceği düşünülmektedir. Bu, Türkiye'ye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmada daha da önemli destekler sunacaktır. On İkinci Kalkınma Planında (2024-2028) öncelikli olarak kadın kooperatiflerinin fiziki altyapılarının, değişen ekonomik ve sosyal şartlara uyum sağlayabilecek şekilde rekabetçiliklerinin ve kapasitelerinin, finansal destek araçlarının, makine ve ekipman alımlarının, nitelikli personel istihdamının geliştirilmesine yönelik politika ve tedbirler yer almaktadır (SBB, 2025). Bu politika ve tedbirlerin yerelde hayata geçirilmesinde Devrek Güneşi Kooperatifi iyi bir örnek temsil edecektir. Bir sonraki kalkınma planının hazırlığında bu politika ve tedbirlere ne kadar ulaşıldığının mutlaka denetlenmesi gerekmektedir.

Devrek Güneşi Kooperatifi'nin özellikle orman köylerinde kurulacak yeni kadın kooperatiflerine rol model olabileceği öngörülmektedir. Hatta kronikleşmiş sorunları olan ormancılık kooperatiflerine sorunların çözümünde yol gösterici de olabileceği düşünülmektedir. Ancak burada gözden kaçmaması gereken en önemli konu bu başarılı kooperatif örneğinin yukardan aşağı değil aşağıdan yukarı bir örgütlenmeyle kurulan kadın kooperatiflerine gerçek anlamda yol gösterici olabileceğidir. Çünkü kamu kurumlarının yönlendirmesiyle, yani yukardan aşağı bir örgütlenme şekliyle kurulan kooperatifler faaliyetlerini ne yazık ki sürdürülebilir bir şekilde devam ettirememektedir.

Teşekkür

Bu çalışma 1919B012303359 proje numarasıyla TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destek Programı tarafından desteklenmiştir. Çalışmanın yapılabilmesine olanak tanınmasından dolayı TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destek Programı'na teşekkür ederiz. Bunun yanında titiz ve ayrıntılı değerlendirmelerinden ve değerli katkılarından dolayı anonim hakemlere de çok teşekkür ederiz.

Yazar Katkıları

Ezgi Kanca: Literatür taramasını, anket sorularının oluşturulmasını ve sayısallaştırılmasını, saha çalışmasında anketlerin uygulamasını yapmıştır.

Hikmet Batuhan Günşen: Literatür taramasını, anket sorularının oluşturulmasını, sayısallaştırılan anket sorularının analizini yapmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarların kendi aralarında ve herhangi bir araştırmacıyla arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

ActHuman (2021). Sosyal Dayanışman Ekonomisi İçin Güçlü Kooperatifçilik. İnsani Gelişme Vakfı ve İstanbul Politikalar Merkezi Ortak Yayını.

Alkan, S. (2007). Trabzon İli Orman Köylerinde Kadın ve Orman Kaynakları İlişkisi. Doktora tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Anonim, (2025). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Bartın Ticaret İl Müdürlüğü Haberleri. Erişim tarihi: 07.07.2025. https://bartin.ticaret.gov.tr/haberler/devrek-gunesi-kadin-kooperatifini-devrekte-ziyaret-ettik

Atmiş, E., Daşdemir, İ., Lise, W. and Yıldıran, Ö. (2007). Factors affecting women's participation in forestry in Turkey. *Ecological Economics*, 60(4): 787-796. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2006.02.016

Atmiş, E. (2010). Sürdürülebilir Orman Yönetimi. Ormancılık Politikası, Editörler: A. Akesen ve A. Ekizoğlu. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara.

Atmiş E., Günşen H.B., Bayramoğlu Lise B. and Lise W. (2009). Factor affecting forest cooperative's participation in forestry in Turkey. *Forest Policy and Economics*. 11: 102-108.

Atmiş E., Günşen H. B. and Özden S. (2010). How can Turkey's forest cooperatives contribute to reducing rural poverty? *Unasylva* 234/235(61):51-53.

Atmiş, E., Günşen, H.B. and Lise, Y. (2022). Gender Differentiation in Rural Development and Cooperatives of Turkey: Women's Empowerment from Production to Organization. XV World Forestry Congress, 02-06 May 2022, Seoul, Republic of Korea.

BAKKA (2025). Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Haberleri. Erişim tarihi: 10.08.2025. https://bakka.gov.tr/ihale/dedeoglu-koyunde-gunes-enerjisi-sistemi-ve-degirmen-baglantisinin-kurulmasi-mal-alimi-zeyilname-ile-degistirilmistir-503

Baumgartner, R.J., (2019). Suatinable development goals and the forest sector – a complex relationship. *Forests*, 10, 152; doi:10.3390/f10020152

Bharti, N. (2021). Role of cooperatives in economic empowerment of women: a review of Indian experiences. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 17 (4): 617–631. https://doi.org/10.1108/WJEMSD-07-2020-0095

Daşdemir, İ. ve Karcı, A. (2021). Ormancılık kooperatiflerine yönelik algı ve beklentiler: Yenice orman işletmesi örneği. *Turkish Journal of Forestry*. 22(2): 117-127. DOI: 10.18182/tjf.884318

Demircan Yıldırım, P. (2020). Kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerinin rolü: Ahatlı kadın kooperatifi örneği. *ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11: 159-170.

Duguid, F., Durutaş, G. ve Wodzicki, M. (2015). Türkiye'de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu. Dünya Bankası Raporu.

Ferguson, H. and Kepe, T. (2011). Agricultural cooperatives and social empowerment of women: a Ugandan case study. *Development in Practice*, 21(3): 421-429. https://doi.org/10.1080/09614524.2011.558069

Günşen, H.B. ve Atmiş, E. (2015). İç Göçlerin Orman Köylerinde ve Ormancılık Çalışmaları Üzerindeki Etkileri. IV. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı. 15-17 Ekim 2015. Trabzon. s:177-190.

ICA, (2017). Co-ops for 2030: A movement achieving sustainable development for all. The International Co-operative Alliance.

ICA, (2025). Cooperative identity, values & principles. International Cooperatives Alliance. Erişim tarihi: 10.08.2025. https://ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity

IUFRO, (2020). Expert Panel on Forest and Poverty 2020. International Union of Forest Research Organizations. https://www.iufro.org/science/gfep/gfep-initiative/panel-on-forests-and-poverty/

Katila, P., Colfer, C.J.P., Jong, W.D., Galloway, G., Pacheco, P. and Winkel, G., (2020). Sustainable Development Goals: Their Impacts on Forests ad People. Cambridge University Press, UK, DOI: 10.1017/9781108765015

Korkmaz, S. ve Alkan, H. (2015). Orman köylerinde kadının toplumsal yaşamdaki rolü: Isparta orman işletme şefliği örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 16(2): 141-151. DOI: 10.18182/tjf.77255

Koutsou, S., Iakovidou, O. and Gotsinas, N. (2003). Women's cooperatives in Greece: an on-going story of battles, successes and problems. *Journal of Rural Cooperation*, 31(1): 47-57.

Lafont, J., Saura, J.R. and Ribeiro-Soriano, D., (2023). The role of cooperatives in sustainable development

goals: a discussion about the current resources curse. *Resources Policy*, 83: 103670. https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103670

Majurin, E. (2012). How women fare in East African cooperatives: the case of Kenya, Tanzania and Uganda. Cooperative Facility for Africa, International Labour Organization Country Office for Tanzania, Kenya, Rwanda and Uganda. Dar es Salaam, Tanzania.

Matta, J.R. and Meins, L. S. (2012). Repositioning forest in development. *Unasylva*, 239(63): 3-9.

MBS, (2025). 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Sistemi. Erişim tarihi: 10.08.2025. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1163&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Msosa, S.K. (2022). Challenges facing women cooperatives in accessing markets for agricultural products: a systematic literature review. *International Review of Management and Marketing*, 2(6), 37-43.

Nippierd, A. (2002). Gender isues in Co-operatives. International Labour Organization Cooperative Programme, Geneva, Switzerland.

OECD (2025). Working age population. Erişim tarihi:10.08.2025. https://www.oecd.org/en/data/indicators/working-age-population.html

Özdemir, G. (2013). Women's cooperatives in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences,* 81:300 – 305. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.06.432

Özden, S. ve Buğday, S.E. (2015). Üretim faktörü olarak orman köylüsünün nüfus hareketleri: Kastamonu örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 15(2): 231-240. https://doi.org/10.14486/IJSCS123

SBB (2025). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Erişim tarihi: 14.08.2025. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

Sobering, K. (2016). Producing and reducing gender inequality in a worker-recovered cooperative. *The Sociological Quarterly*, 57: 129-151.

Şahankaya Adar, A., Dedeoğlu, S. ve Kurtuluş, G. (2023). Türkiye'de kadın kooperatifleri: mevcut durum analizi, kadın güçlenmesi ve istihdam yaratma potansiyeli. *Çalışma ve Toplum*, 2(77): 1171-1208.

Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 51(Özel Sayı 1): Ö319-Ö345. DOİ:10.30794/pausbed.1112493

UN (2019). Global Forest Goals and Targetsof the UN Strategic Plan for Forests 2030. United Nations Department of Economic and Social Affairs. New York. https://www.sifi.se/wp-content/uploads/GLOBAL-FOREST-GOALS-UN-STRATEGIC-PLAN-FOR-FORESTS-2030.pdf

UN, (2020). United Nations Sustainable Development Goals. https://sdgs.un.org/goals

WB, (2025). Rural population statistics in 2024. The World Bank. Erişim tarihi: 17.07.2025. https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS

WCM, (2024). World Cooperative Monitor Report 2023. International Cooperative Alliance. https://ica.coop/sites/default/files/2024-01/wcm_2023_3101.pdf